

GIS – PRIMJENA U PLANIRANJU I UPRAVLJANJU ODRŽIVIM RAZVOJEM TURIZMA BOSNE I HERCEGOVINE

Stevo Pašalić

Univerzitet Sinergija

Bijeljina

Telefon: +387 65 51 11 76

Faks: +387 56 21 02 02

pasalics@terra.net.ba

Sažetak

Planiranje razvoja turizma je kompleksan proces s obzirom na involviranost brojnih faktora u procesu odlučivanja. Održivi razvoj turizma, koji podrazumijeva kako očuvanje prirodne i kulturne baštine destinacije, tako i balansiranje interesa brojnih partnera na destinaciji, uključujući lokalnu zajednicu, implicira potrebu primjene geografskih informacionih sistema (GIS). Primjena GIS-a u planiranju i upravljanju održivim razvojem turizma Bosne i Hercegovine, uključuje:

- inventarisanje turističkih resursa,
- monitoring impakta turizma,
- marketing u turizmu,
- participativno planiranje,
- upravljanje kulturnim resursima,
- razvoj sistema za podršku u vezi sa navedenim primjenama.

U radu će biti ukazano na neke važne činjenice u vezi sa navedenim primjenama.

Ključne riječi: Geografski informacioni sistemi, planiranje, upravljanje, održivi razvoj turizma.

Abstract

Planning of the development of tourism is a complex process because of a great number of involved factors in the decision making process. Sustainable development of tourism, which includes the protection of the natural and cultural heritage on the destination, as well as a balance of the interests of many stakeholders, including the local community, implies a need of the application of the Geographic Information Systems (GIS). GIS applications in the field of tourism, specially in the field of planning and managing of sustainable development of tourism of Bosnia and Hercegovina, include:

- monitoring of tourism impact,
- visitor management flows,
- marketing in tourism,
- participative planning,
- management of cultural resources,
- development of a decision support system.

In this paper we shall emphasise some important facts about the above cited applications.

Key words: geographical information systems, planning, management, sustainable development of tourism.

1. UVOD

Danas u svijetu postoji ogroman interes za iznalaženje oblika turizma koji su dugoročno održivi. Složena struktura turističkog sistema, nameće potrebu multidisciplinarnog pristupa u procesu planiranja održivog razvoja turizma.

Problematika monitoringa impakta turizma, upravljanja kretanjem turista, marketinga u turizmu, participativnog planiranja, upravljanja kulturnim resursima i razvoja sistema za podršku u procesu odlučivanja spadaju u najaktuelnije teme koje zaokupljaju pažnju mnogih planera razvoja turizma na destinaciji. Upravo kompleksnost planiranja održivog razvoja turizma, ali i složena struktura procesa donošenja odluke o izboru destinacije od strane turista, nameću potrebu korišćenja sve sofisticiranijih metoda, često razvijenih unutar durgih naučnih disciplina.

S obzirom na sve veći značaj koji GIS ima u razvoju turizma, ukazaćemo u ovom radu na neke aspekte primjene ove tehnologije, gdje je posebno značajna uloga GIS-a u upravljanju kulturnim resursima na prostoru Bosne i Hercegovine.

2. ZNAČAJ GIS- a U PLANIRANJU ODRŽIVOG RAZVOJA TURIZMA

Primjena sofisticiranih matematičkih metoda, a prije svega izrada različitih modela razvoja turizma, primjenom metode simulacije, postaje sve češće prisutno i u Bosni i Hercegovini. Nove tehnologije u razvoju turizma nametale su sve veću potrebu za primjenom informacione tehnologije u turizmu BiH, kako zbog zadovoljenja zahtjeva turista u pogledu formiranja turističkog proizvoda, tako i u odnosu na izbor razvojnih strategija čija će realizacija obezbijediti održiv razvoj turizma na određenoj destinaciji.

Mnogi problemi sa kojima se susreću planeri razvoja turizma na destinaciji mogu se uspješnije rješavati primjenom GIS-a. Upotreba GIS-a u planiranju održivog razvoja turizma na destinaciji i u procesu realizacije planova zahtijeva i razvoj određenih indikatora kojima se mjeri stepen održivog razvoja turizma na destinaciji, a njihov monitoring implicira upotrebu brojnih i raznovrsnih informacija. Butler (Butler, 1993) navodi brojne probleme do kojih može doći u planiranju razvoja turizma kao i moguću ulogu GIS-a u prevazilaženju ovih problema. Uz navođenje njegovih zapažanja, dajemo i naše komentare, koji proizilaze iz potrebe stakeholderskog pristupa upravljanju razvojem turizma na određenoj destinaciji.

Problem 1 – u procesu planiranja održivog razvoja turizma na destinaciji ključni donosioci odluke ne omogućavaju ostalim stakeholderima pristup informacijama na osnovu kojih su izabrali određeni strateški pravac razvoja.

- Različit nivo moći u odlučivanju često proizilazi upravo zbog nejednakog pristupa informacijama. Određivanje strategije razvoja turizma mora biti vršeno u procesu koji obezbjeđuje kako uvid u inventar turističkih resursa, tako i preferencijale potencijalnih tržišnih segmenata, njihovu prostornu distributivnost, ekonomsko-političke karakteristike emitivnih regiona i njihovu kulturu geografiju.

- Primjena GIS-a u rješavanju problema 1 ogleda se u postojanju dovoljnog skupa informacija, putem primjene GIS-a, što omogućava ne samo sistematsku analizu turističkih resursa na destinaciji, nego i analizu postojećih trendova.

Problem 2 – odsustvo sposobnosti upravljačkih struktura da definišu prihvatljiv nivo dostignutog stepena održivog razvoja turizma na destinaciji i vrše njegov monitoring.

- Primjena GIS-a u rješavanju ovog problema ogleda se u procesu pregovaranja stakeholdera na destinaciji u postizanju dogovora o prihvatljivom nivou održivog turističkog

razvoja, integracijom podataka o ekonomskom impaktu i impaktu na prirodno i socio-kulturno okruženje koje proizvodi razvoj turizma na destinaciji, gdje GIS olakšava identifikaciju i monitorig indikatora održivog razvoja turizma.

Problem 3 – identifikacija zona podesnih za razvoj turizma na destinaciji.

- GIS može da se koristi za identifikaciju pogodnih lokacija za razvoj turizma na destinaciji i identifikaciju mogućih zona konflikta, odnosno zona komplemntarnog razvoja.

Problem 4 – nedostatak sagledavanja mogućeg štetnog prostornog impakta razvoja turizma, koji ima ireverzibilni karakter.

- Primjenom GIS-a može se izvršiti simulacija mogućeg prostornog impakta predloženog pravca razvoja turizma, što može da pomogne stejkholderima u jasnom sagledavanju mogućih štenih posljedica od izabrane strategije razvoja turizma.

Problem 5 – usklađivanje razvoja turizma sa drugim razvojnim planovima na destinaciji.

- Turistički sektor je samo jedan od sektora čiji razvoj je predmet interesovanja planera razvoja destinacije. Integracijom podataka iz različitih industrijskih sektora planeri razvoja turizma na destinaciji mogu da obezbijede integrativni pristup planovima razvoja turizma, u kooperaciji sa drugim sektorima.

Problem 6 – odsustvo konsenzusa o strategiji razvoja turizma na destinaciji je veoma veliki problem za planere razvoja turizma na destinaciji.

- Među nučnim radovima koji se bave problematikom planiranja je sve više onih koji ukazuju na značaj primjene GIS-a u ovom procesu (Thomas, 1996). GIS se može interpretirati kao "decision support system", odnosno GIS može određenim stejkholderima da pruži nove informacije koje im mogu pružiti dodatne argumente i time olakšati prevazilaženje nastalih konflikata. Simulacijom različitih modela razvoja turizma stejkholderi mogu steći uvid u moguću korist, odnosno troškove izabranog pravca razvoja. To je od posebnog značaja za lokalnu zajednicu koja često, usljed nedostatka informacija, nije u mogućnosti da ravnopravno učestvuje u procesu odlučivanja.

3. MJESTO GIS-a U OBRAZOVANJU KADROVA ZA RAD U TURISTIČKOM SEKTORU U BiH

Činjenica je da je u mnogim zemljama prepoznat značaj primjene GIS-a u oblasti turizma, posebno u domenu planiranja održivog razvoja turizma.

U nastavnim programima većine univerzitetskih ustanova u Bosni i Hercegovini, posebno onih koje školuju ekonomiste u oblasti turizma, nedovoljno su prisutni sadržaji vezani za edukaciju o raznovrsnim mogućnostima primjene GIS-a u turizmu.

Obrazovanje u domenu GIS-a u BiH, u većem obimu, stuču studenti na na Prirodno-matematičkim fakultetima, gdje su akreditovani studijski programi turizma.

Bez sumnje, u obrazovanju kadrova u oblasti turizma, neophodno je poznavanje bazičnih informacionih tehnologija, što je od izuzetnog značaja za kompleksnu primjenu znanja u razvoju turizma kod nas.

Kadrovi koji se školuju za rad u turističkom sektoru treba da stiču raznovrsna znanja koja će im omogućiti da pruže odgovore na kompleksna pitanja koja postavlja pred njih sve sofisticiraniji turista, u visokom procentu edukovan u domenu informacione tehnologije i osposobljenda koristi internet. Oni, takođe, treba da planiraju razvoj u skladu sa principima održivog razvoja, što pored ostalog podrazumijeva participatorni pristup u procesu planiranja, odnosno učešća u ovom procesu prije svega primarnih stejkholdera na destinaciji, čije će sinergetsko dejstvo omogućiti balansiranje njihovih interesa.

Informatički obrazovani turisti imaju sve veću potrebu za informacijama na osnovu kojih donose odluku o izboru destinacije, te je stoga jedan od faktora koji doprinosi dobrom pozicioniranju turističke destinacije, kvalitetan Vebsajt, zasnovan na primjeni GIS-a, sa visokim stepenom interaktivnosti. Uvidom u Vebsajtove destinacija u BiH može se konstatovati nizak stepen personalizacije, često veoma oskudni podaci o turističkim resursima. Vebsajt zasnovan na GIS-u pored mnogih pogodnosti omogućava i:

- determinisanje atraktivnih prirodnih i kulturnih resursa na destinaciji,
- determinisanje optimalnog plana za razgledanje atraktivnosti,
- determinisanje najkraćeg rastojanja između selektovanih mjesta.

Posmatrajući ture koje su organizovane za strane turiste koji posjećuju pojedine turističke destinacije (prirodne i antropogene atraktivnosti), dolazi se do zaključka da turisti znatan dio vremena u toku posjete, ne koriste na optimalan način, čemu u znatnoj mjeri doprinosi i nedostatak dobre pripreme od strane turističkih vodiča. Postojanje interaktivnog Vebsajta destinacije, zasnovanog na primjeni GIS-a, omogućilo bi informatički obrazovanom turisti, kakvih je sve više, da se pripremi za posjetu destinaciji i učestvuje u planiranju turističkih ruta.

4. ZAKLJUČAK

Potreba za edukacijom kadrova koji će raditi u turističkom sektoru u domenu informatičke tehnologije je prepoznata u visoko razvijenim zemljama Zapada.

GIS treba da ima značajno mjesto i u BiH. Stoga lokalne, regionalne i nacionalne organizacije za upravljanje turizmom na destinaciji u BiH, treba da, u saradnji sa obrazovnim ustanovama koje školuju stručne kadrove u domenu turizma, preduzmu što intenzivnije mjere u cilju primjene GIS-a u upravljanu razvojem turizma na destinaciji, a planerima razvoja turizma na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou bi bilo omogućeno da, simulacijom impakta različitih razvojnih strategija, izabru optimalno rješenje, koje će uvažavati kako potrebu ekonomskog razvoja destinacije, tako i očuvanje prirodnih i kulturnih resursa na destinaciji.

LITERATURA

- [1] Butler, R. (1993), *Alternative tourism: The thin edge of we wedge* (u knjizi V. Smith, W. Eadington, *Tourism alternative*, Chichester, Wiley), 31-46.
- [2] Grupa autora (2005), *Turistički potencijali Republike Srpske*, Zavod za udžbenike, Istočno Sarajevo.
- [3] Grupa autora (2004), *Bosna i Hercegovina – turistička monografija*, Sarajevo.
- [4] Jovanović, V. (2005), *Geografska informaciona nauka*, Megatrend univerzitet primenjenih nauka, Beograd.
- [5] Pašalić, S., Pašalić, D. (2009), *Ruralna područja kao turističke destinacije u Republici Srpskoj*, Univerzitet Sinergija, Zbornik radova, str. 286-271.
- [6] Thomas, H. (1996), *Public participation in planning*, British Planning Policy in Transition, London, UCL, Press, str. 168-188.